

ПРИКАЗИ

Srđan Srđar: DA LI FNR JUGOSLAVIJA POSTAJE AGRARNO-UVOZNA I INDUSTRIJSKI IZVOZNA ZEMLJA. Zagreb, izdanje „Školske knjige“, 1953, str. 98.

Ова монографија претставља колективан рад чланова Катедре за Економику ФНРЈ на Економском факултету у Загребу. Оквир и садржај монографије израдио је проф. Мијо Мирковић, а њен највећи део обрадио је асистент Срђан Срдар. При обради појединих поглавља, као и при сакупљању и сређивању појединих података сарађивали су предавач Владимир Фаркаш и асистенти Звонимир Поточић и Иво Жувела.

Циљ овог рада био је да се анализом података о обиму производње и потрошње и о извозу и увозу појединих врста производа утврди да ли наша земља може извозом својих индустријских производа покрити увоз прехранбених производа, односно да ли она данас пролази кроз један процес постепеног претварања из аграрно-увозне у индустријски извозну земљу. То је врло важно и значајно питање за перспективе, обим и темпо даљег развитка наше индустрије, рударства и посебно пољопривреде. Питање је утолико актуелније што се у последње време а нарочито откад смо због неколико узастопних неродних година почели увозити велике количине житарица и масноће, — све више јављају схватања да се можемо и даље оријентисати на увоз прехранбених производа, пошто смо ми тобоже већ сада, а убудуће ћемо то бити још и више, у стању да извозом фабриката и полуфабриката плаћамо овај увоз.

Аутори су при обради основних проблема употребили метод приказивања и анализе структуре извоза и увоза пре и после Другог светског рата (за периоде од 1925 до 1939 и углавном од 1950 до 1952) и анализе нашег трговинског биланса уопште, а затим су прешли на приказивање и анализу структуре извоза и увоза по појединим секторима наше привреде (пољопривреда, шумарство и индустрија — рударство). Они су тако исто дали и обимне и детаљне статистичке податке и прегледе извоза и увоза по појединим деловима једног истог сектора.

Из података наведених у овом раду видимо да је у Југославији од 1925 до 1939 извоз пољопривредних производа износио од 58,74 до 62,54%, шумарских производа од 16,97 до 20,49% и производа индустрије и рударства од 19,34 до 22,13% од укупног извоза, док је увоз пољопривредних производа, укључивши овде увоз вуне и ламука, износио од 18,44 до 20,26%, шумарских производа од 0,64 до 1,33% и производа индустрије и рударства око 80% од укупног увоза. Мислимо после Другог светског рата ова слика се у великој мери мења. У периоду од 1947 до 1951 извоз пољопривредних производа износи просечно 40%, шумарских производа 28% и индустрије и рударства 32% од укупног извоза. Паралелно са овим у времену од 1950 до 1952 порастао је увоз пољопривредних производа на 36,57% од укупног увоза, док се смањило увоз производа индустрије и рударства на 63,40% од укупног увоза.

У даљим излагањима аутори детаљно анализирају податке о извозу и увозу појединих производа из сва три раније наведена основна сектора, уводећи у ове анализе и апсолутне цифре о укуп-

ним произведеним и увезеним или извезеним количинама. Из ових података се види да је вредност увоза пољопривредних производа за период од 1950 до 1952 већа за преко 15 милијарди девизних динара од вредности извоза истих тих производа, односно за 3 милијарде и 315 милиона девизних динара ако би се изузела вредност увоза вуне и памука, из чега произилази да се за овај период Југославија појављује као аграрно-увозна земља. Ако бисмо претпоставили да смо сав увоз пољопривредних производа морали платити искључиво сопственим средствима, онда бисмо за исплату вишка увоза ових производа над извозом морали употребити целокупну активу коју смо у овом периоду добили од извоза производа дрвета, па и то не би било сасвим довољно.

Ови закључци су, иако у основи тачни, ипак унеколико резултат искључивог гледања на голе цифре о послератној производњи и извозу и њиховог упоређивања са одговарајућим подацима пре рата. Међутим општи услови у нашој послератној пољопривреди, као и уопште у привреди, учинили су да развитак наше пољопривредне производње није досле 1945 могао да претставља просто наставак онога са чим се стало 1941. Последице ратних пљачки и пустошења у пољопривреди, спровођење аграрне реформе и колонизације, административне мере у питањима села и земљорадничког задругарства, брзи темпо развитка наше индустрије и рударства итд., учинили су да се пољопривредна производња развијала спорије него што је то било потребно и могућно. То је довело до тога да смо ми последњих година почели у великој мери увозити пољопривредне и сточарске производе. Аутори су додуше у III глави анализирали факторе који су условљавали смањивање пољопривредне производње и повећање потрошње, али мислимо да је било потребно обратити већу пажњу на ове и сличне чињенице, пошто оне имају мање или више само привремени карактер, па би према томе њихово дејство требало тако и оцењивати. С друге стране мислимо да је један од недостатака анализа у овом раду и тај што је по правилу за упоређивање са стањем пре 1941 узиман исувише кратак период од 1950 до 1952, у коме смо поред тога имали и две врло тешке суше, док су за период пре рата узимана три узастопна петогодишња просека. Све то у знатној мери умањује вредност анализа и закључака изнетих у овој монографији.

Па ипак, уз све ове оgrade и резерве, не може се оспорити чињеница, констатована и у овом раду, да наша пољопривредна производња озбиљно заостаје. То уосталом видимо и из података који се односе на каснији период који није обухваћен у овој књизи. Напр. површине засејане житарицама у 1953 износиле су 5.373.000 ха, што претставља највеће површине под житарицама од 1948 па наовамо, али је то ипак још увек знатно мање него што је било засејано од 1935 до 1939, када су се ове површине кретале од 6.117.800 па до 6.239.500 ха (Статистички годишњак ФНРЈ за 1954, с. 119). Поред тога ми смо и у 1953 још увек имали под угарима или сасвим необрађено 613.300 ха ораница, (Статистички годишњак ФНРЈ за 1954, с. 119). Треба такође напоменути да ми од 1948 до 1953 нисмо ниједном достигли просечни ниво пожетих површина пшенице, кукуруза и јечма за период од 1930 до 1939. Ни у погледу просечне висине приноса по хектару код свих ових култура није учињен никакав нарочити напредак у односу на стање од 1930 до 1939 (Билтен Савезног завода за статистику и евиденцију, бр. 21/1953, с. 14; Статистички годишњак ФНРЈ за 1954, с. 121). То, дакле, значи да ми од 1945 па до 1953, а тако исто ни до 1954, углавном нисмо достигли просечну предратну пољопривредну производњу. Слична ситуација је и у погледу сточарства. Напр. у периоду од 1949 до 1954 ми смо само код говеда достигли предратни број, док код оваца, коња и свиња

joш ниједном нисмо достигли бројно стање које смо имали 1931 (Статистички годишњак ФНРЈ, за 1954, с. 133; Индекс Савезног завода за статистику и евиденцију, бр. 6/1954, с. 45).

Сада се поставља као основно питање да ли наша земља може извозом производа са сектора индустрије и рударства, заједно са шумарством, да покрива увоз пољопривредних производа који се у последњим годинама, с обзиром на заостајање наше сопствене производње и повећане потребе, показао као нужан. Аутори су после опширних анализа структуре увоза и извоза по степену обраде производа за период од 1950 до 1952 дошли до закључка да ми данас спадамо у групу индустријски увозних земаља, пошто вредност увоза готових производа, који износи 48,44% од укупног увоза, плаћамо само са свега 6,42% извозом готових производа, а остатак плаћамо разликом између извоза и увоза полупрерађевина. Али како ни та разлика није довољна, то преостали део плаћамо извозом сировина, и то највише извозом разних врста руда, дрвета итд. На исти начин плаћамо и вишак увоза аграрних производа над извозом истих производа. При свему овоме треба имати у виду да се последњих година постепено повећава извоз готових индустријских производа, а у нешто већој мери и полупрерађевина.

На крају књиге, приказујући укратко перспективе даљег развоја наше привреде и нашег трговинског биланса, аутори закључују да је нужно водити рачуна о томе да се и даље развија наша индустрија и рударство, али да је неопходно потребно да се постепено и стално повећава и наша пољопривредна производња. Иначе ће Југославија задржати карактер аграрно-увозне земље а да притом још није у стању да извозом индустријских производа плаћа увоз аграрних производа. Ово би се свакако врло негативно одражавало на нашем платном билансу, док је више него јасно да не можемо у овом погледу стално рачунати на помоћ из иностранства.

Ова монографија, рађена савесно и марљиво, уз спретно и значајно савлађивање врло обимног статистичког материјала, претставља користан и актуелан прилог изучавању основних проблема у вези са досадашњим развитком, као и тенденцијама даљег развитака како наше привреде у целини тако и њених појединих грана.

Велимир Васић

André Marchal: *PROBLÈMES ACTUELS DE L'ANALYSE ECONOMIQUE*. Paris, Faculté de Droit (Cours d'économie politique), 1954, 208 p.

Међу француским економистима професор Маршал иде свакако у ред најбољих познавалаца инструмената економске анализе. Он је познат са својих радова из области методологије, односа статистичке и економске анализе, теорије предвиђања, као и односа економских и политичких фактора у економској теорији. Ова књига, његов прошлогодишњи докторандски течај, претставља покушај синтезе основног карактера савремене економске теорије кроз њене инструменте анализе и аналитичко-методолошке постулате. Зато су две концепције савремене економске теорије — као спекулативне и као реалистичке науке — предмет његовог излагања.

Прва концепција економске теорије као спекулативне науке, још врло утицајна и по броју својих претставника и по теориској разради, заснива свој метод анализе конструишући економски модел